

Kaligrāfija

24
stundās

• TEHNIKAS • ALFABĒTI • PROJEKTI •

VEIKO KESPERSAKSS

ZVAIGZNE ABC

KOMPOZĪCIJA UN IZKĀRTOJUMS

Regulāri vingrinoties rakstīt burtus, attīstās izpratne par to, kā iespējams tekstu izvietot lapā. Šāda pieredze ir ļoti vērtīga, lai apgūtu izkārtojuma jeb dizaina nozīmi darbā. Bieži vien rodas vēlme izmest melnrakstus, jo tie nav "izdevušies". Taču, saglabājot tos kā atskaites punktu, iespējams ne tikai novērtēt savu izaugsmi, bet arī analizēt, kāpēc daži izkārtojumi ir izdevušies, bet citi – ne. Topošajam kaligrāfam ir vienlīdz svarīgi vingrināties gan burtu rakstīšanā, gan izkārtojuma veidošanā – turklāt arī vingrināšanās process ar laiku kļūst daudz interesantāks.

MALAS

Tirrakstā izvēlētais malu platums var būtiski ietekmēt darba kopskatu. Lai iespējami labāk izceltu tekstu, tas jālīdzsvaro gan ar iekšējo, gan apkārt esošo telpu. Intervāli starp līnijām, teksta laukumiem, kā arī starp tekstu un virsrakstu palīdzēs noteikt ārmalu proporcijas. Pārāk lieli tukšie laukumi var nomākt dizainu – būs par maz brīvas vietas, un teksts izskatīsies saspīests. Parasti gan ieteicams neskopoties ar malu platumu, jo apkārt esošā telpa palīdz apvienot tekstu.

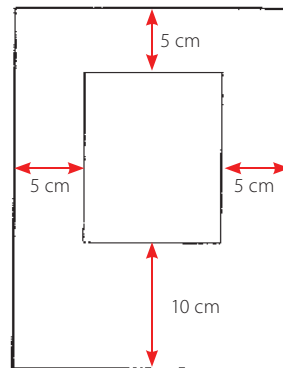
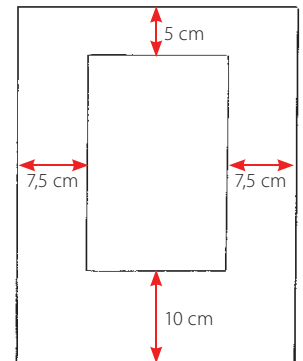
Nereti dizainam izmanto iespieddarbos un attēlu rāmēšanā pielietotās malu proporcijas, kuras iespējams aprēķināt (*sk. pa labi*). Taču, lai panāktu noteiktu efektu, tradīcijas var arī apiet. Jāatceras, ka katram darbam ir sava specifika. Ar laiku ikviens iemācīsies bez mazākās piepūles noteikt malu platumu. Sānu malām jābūt vienā platumā, savukārt apakšmalai jābūt platākai par augšējo malu, lai neizskatītos, ka teksts "slīd nost" no lapas. Ja paredzēts rakstīt virsrakstu vai autora vārdu, arī tas jāuztver kā teksta daļa un, mērot malas, jāņem vērā. Bez šeit apskatītajām tradicionālajām malu proporcijām iespējami vēl daudzi citi varianti, kad neierastākas malu proporcijas tiek pielāgotas teksta noskaņai vai izkārtojumam. Piemēram, tekstu var novietot pašā lapas augšā vai apakšā, atstājot pārspīlēti daudz vietas, vai arī to izkārtot vienā lapas malā. Šādos gadījumos neizvēlas tradicionālās apmales, bet rīkojas pēc intuīcijas.

HORIZONTĀLI VAI VERTIKĀLI

Vertikālais – portreta formāts var šķist lietišķs un izsmalcināts; turpretī horizontālais – ainavas formāts ir atvērts un mierīgs. Kvadrāts piemērotāks alfabētu noformējumiem un abstraktiem darbiem, nevis teksta blokiem.

Kā aprēķināt malas vertikālam teksta izkārtojumam

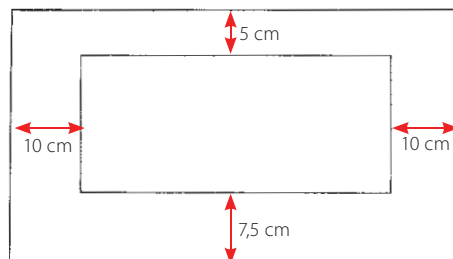
Vertikālam teksta blokam augšējo malu nosaka "uz aci", apakšējo – divkāršo. Sānu malām izmanto šo abu mērījumu vidējo aritmētisko.

Dažreiz var izvēlēties vienāda platuma augšmalu un sānu malām, tikai apakšā atstāt platāku malu.

Kā aprēķināt malas horizontālam teksta izkārtojumam

Horizontālam tekstam blokam visplatākās malas jāatstāj sānos – tām jābūt vienāda platuma.

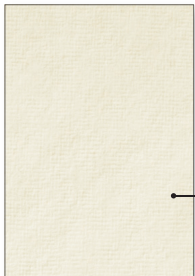
KOMPOZĪCIJAS PAMATPRINCIPI

Izkārtojums ir teksta (kā arī attēlu) izvietojums lapā. Galvenais mērķis ir pievilcīgā, saskanīgā un salasāmā veidā apvienot darba vizuālo un tekstuālo saturu. Zināmā mērā teksta izkārtojumu nosaka darba mērķis, nepieciešamā formālisma vai brīvības pakāpe un iecerētā noskaņa. Nav tāda formāta, kurš būtu piemērots jebkuram gadījumam. Radoši lēmumi vienmēr ir atkarīgi no subjektīvas izvēles. Šis ir aizraujošs meklējumu lauks, taču daži ieteikumi var būt pat ļoti noderīgi.

Tekstu var izkārtot gan horizontāli, gan vertikāli, un to var nolīdzināt t.s. karoga kompozīcijā gar kreiso vai labo malu, gar abām malām, kā arī izkārtot simetriski vai asimetriski (sk. *apakšā*). Izvēloties konkrētu izvietojumu, jāņem vērā arī darba kopējā "faktūra", kuru veido pozitīvās un negatīvās

formas – uz lapas uzvilktās zīmes un starp tām atstātie laukumi. Veidojot izkārtojumu, jāmācās pamanīt vājākos elementus un jātiecas pēc izteismīgiem, nevis klusinātiem kontrastiem – liels un mazs, tumšs un gaišs, spēcīgs un trausls.

Izkārtojuma izvēli diktē arī teksta jēga un noskaņa, kā arī dalījums rindās. Dzejā rindu nobeigumi jāatstāj tādi, kādus tos paredzējis dzejnieks. Interpretējot prozu, dalījumu rindās var izplānot tā, lai tas izceltu rakstītā nozīmi. Relatīvi garā tekstā ir pieņemts rindā iekļaut piecus līdz deviņus vārdus. Īsus tekstus var izkārtot interesantāk, rindā atstājot tikai vienu vai divus vārdus. Intervāli starp rindām un burtu veids – stāvi vai diagonāli – arī ietekmēs teksta laukuma formu. Sākumā vēlams izveidot nelielus uzmetumus.

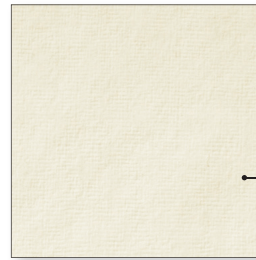
Vertikāls

Šo formātu izvēlas īsām rindām, svinīgiem citātiem vai dinamiskām kompozīcijām.

Horizontāls

Ainavas formāts vedina uz maigiem vārdiem, mierīgām kompozīcijām un teksta izkārtojuma slēdīs.

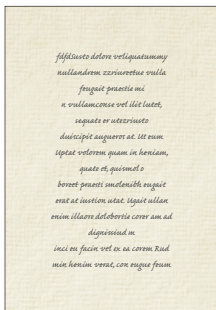
Kvadrāts

Kvadrāts piemērots ģeometriskām kompozīcijām, kas attīstās no centra, kā arī apljiem un spirālēm.

IZKĀRTOJUMA VEIDI

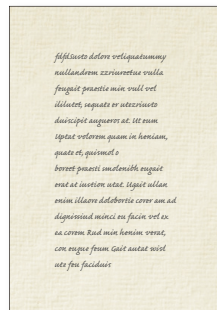
Šeit parādīti galvenie izkārtojuma varianti. Izvēloties izkārtojumu, galvenais ir izvērtēt iecerētā darba jēgu un mērķi. Vai ir jāpanāk izteismīgs kopiespaids vai kas tāds, kam nepieciešama rūpīga izpēte, lai to novērtētu?

Piemēram, romiešu kapitālburti rada tūlītēju iespaidu, bet tos ir grūtāk lasīt nekā mazos burtus (taču tas var būt arī apzināts efekts). Garas rindas nogurdina acis tāpat kā pārāk blīvi teksta bloki.

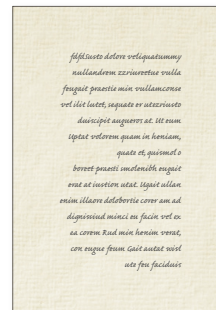
Simetrisks izkārtojums

Teksta rindas ir vienmērīgi izkārtotas abpus viduslīnijai (kas tiek viegli ievilkta ar zīmuli un izdzēsta pēc teksta uzrakstīšanas). Šis simetriskais izkārtojums nereti izmantots, lai līdzsvarotu īsas un garas rindas. Simetriski centrēts izkārtojums vislabāk piemērots dzejai un īsiem prozas tekstiem.

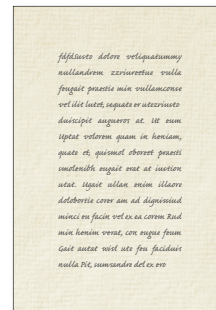
"Karogs" ar nolīdzinātu kreiso malu

Visas teksta rindas sākas no taisnas vertikāles lapas kreisajā malā. Tādējādi tiek veidota stingra kreisā mala un neregulāra labā mala. Ir jāizvairās no uzkrītoši atšķirīga garuma rindām un vārdu dalīšanas zilbēs. Šis ir plaši pielietots izkārtojums, kas derēs gan dzejai, gan prozai.

"Karogs" ar nolīdzinātu labo malu

Teksta rindas ir nolīdzinātas gar labās puses vertikāli. Šis izkārtojums noderēs, lai piešķirtu dizainam zināmu spriedzes pakāpi, taču, lai panāktu precīzu burtu platumu un retinājumu, nepieciešama pieredze. Izkārtojumu parasti izmanto īsiem tekstiem, piemēram, vēstules noformējumam (adresātam, parakstam).

Nolīdzināts izkārtojums

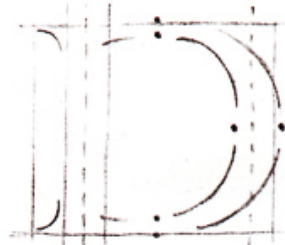
Gan labā, gan kreisā mala ir nolīdzināta vertikāli. Lai pareizi aprēķinātu vārdu retinājumu, nepieciešamas zināmas iemaņas. Šis izkārtojums rada lietišķu efektu un ir lieliski piemērots prozas darbiem.

Kā noformēt iniciāli

Burtu kopēšana no vēsturiskiem avotiem ir lielisks veids, kā apgūt iluminēšanu, bet pamazām būs jāiemācās izmantot šos noformējuma principus savā darbā. Ja rūpīgi pēta iluminētos iniciāļus un izprot to uzbūvi, iespējams tos pielāgot mūsdienīgākam izmantojumam. Vispirms ar zīmuli izveido vienkāršu iniciāļa zīmējumu. Pārliecinās, vai burta izmērs ir piemērots pavadošajam tekstam. Kad zīmējums pabeigts, izmēģina dažādus krāsu un zeltījuma salikumus, kā parādīts 117. lappusē.

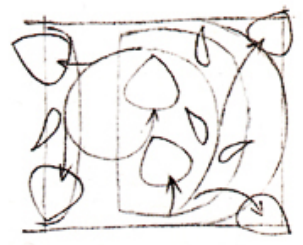
1 Uzzīmē tik lielu taisnstūri, lai tajā ietilptu burts. Burta izmēram jābūt saskaņotam ar pavadošo tekstu, kā arī ar pārējiem tekstā izmantotajiem iniciāļiem.

2 Pirms zīmēt burtu, atzīmē uz taisnstūra konstrukcijas mezglus. Tiem nav jābūt precīziem, jo tie būs tikai atskaites punkti zīmējumam.

3 Uzzīmē burta kontūru ar brīvu roku. Pirms turpina, vēlreiz pārbauda, vai burta izmērs atbilst tekstam.

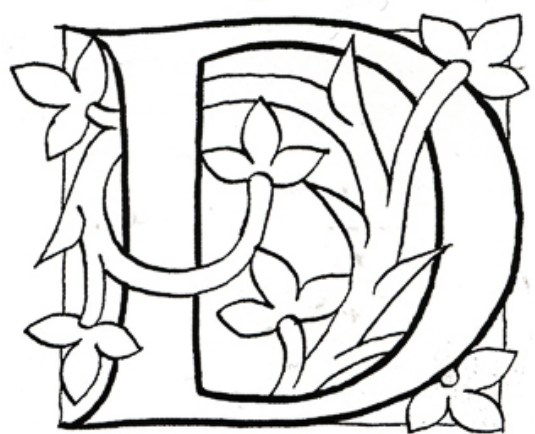
4 Ieskičē rotājuma apjomu. Jebkuri noformējuma elementi (ziedi, lapas utt.) jāizkārtoti vienmērīgi. Ja vēlas, var pieļaut, ka elementi saskaras un pārklājas.

5 Izstrādā rotājumu kontūras. Vēlams, lai augs stublājs būtu vienādā platumā ar burta šaurākajām vietām.

6 Ar spalvu un tušu pārvelk rotājošo elementu līnijas. Sāk ar ziediem, jo tie atrodas noformējuma augstākajā slānī. Var izmantot metāla uzgaļus vai smailu zoss spalvu un atšķaidītu akvareli, ozolziļu vai neplūstošo tušu.

Pabeigts zīmējums

HUMĀNISTU "BALTĀS VĪNSTĪGAS" INICIĀLIS

Šajā klasiskajā iluminācijā zeltīts ir burts, nevis fons vai ornamenti. Vīnstīgu atstāj pergamenta krāsā, pieskaņojot plašajām atstarpēm starp teksta rindām. Nav vēlams stīgu aizkrāsot ar baltu krāsu, taču to var viegli ieņēnot. Šajos paraugos dzeltenā krāsa aizstāj zeltu.

1 Zeltījumam un pirmajai krāsas kārtai izmanto sintētiskas vai lietotas otas. Vispiemērotākā ir paceltā zelta tehnika (sk. 120.–121. lpp.).

2 Aizkrāso fona laukumus ar guašu. Tradicionālais itāliešu kolorējums ir šāds: lazurīts – ārējiem laukumiem, vara oksīds un Brazīlijas laka – iekšējiem laukumiem. Mēģina izkārtot krāsas kā šaha dēļa lauciņus.

3 Nākamos etapus izpilda ar smalkām kvalitatīvām otām. Fona laukumus papildina ar nelieliem punktiņiem (ķīniešu baltais uz lazurīta, Neapoles dzeltenais uz vara oksīda un Brazīlijas laka). Izvieto punktiņus ģeometriskās grupās (piemēram, trīsstūros), lai tie neizskatītos pēc sniega.

4 Papildina vīnstīgas ar ēnojumu, izmantojot atšķaidītu sjennu, lai piešķirtu tiem nedaudz apjoma. Apvelk zeltītajam burtam kontūru ar smalku, melnu pildspalvu.

GOTISKAIS INICIĀLIS

Šajā variantā iniciāļa fons ir zeltīts, izmantojot paceltā zeltījuma tehniku un zelta lapiņas. Visi laukumi ir aizkrāsoti, lai pieskaņotos burtu veidolam. Krāsām jābūt spilgtām un tīrām.

1 Apzelta fonu, izmantojot gesso un zelta lapiņu.

2 Ja iespējams, izkrāso iniciāli ar azurītu, nevis ar lazurītu.

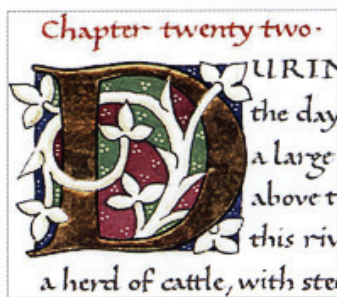
3 Izkrāso stīgu ar malahīta zaļo, bet ziedlapas – ar mīnija oranžo. Ja vēlas, papildina stīgu un lapiņas ar ēnojumu. Malahīta zaļajam lieto koka sulas zaļo, mīnija oranžajam – karmīnu.

4 Izmanto Ķīnas balto (vēsturiski – svina balto), lai izceltu lapu rakstu uz zilā laukuma, un sedzošu gaiši dzeltenu (vēsturiski – svina oksīda dzeltenu) – uz zaļajiem un sarkanajiem laukumiem. Visbeidzot pārvelk visas galvenās kontūras, īpaši ap zeltījumu, ar smalku otu un sodrēju melno.

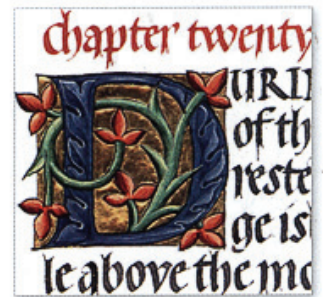
Pabeigts iluminējums

Šis stils piestāv klasiskajai kaligrāfijai, piemēram, slīprakstam un pamatprakstam. Uzraksta pirmo vārdu vai rindu ar majuskuljiem, lai vieglāk varētu atrast sākumu.

Pabeigts iluminējums

Šis stils piestāv t.s. gotiskajai kaligrāfijai, piemēram, tekstūrai, *Bastarda* un gotu apaļprakstam, kā arī modernākiem, individuāli izstrādātiem rakstības stiliem ar smailām burtu formām.

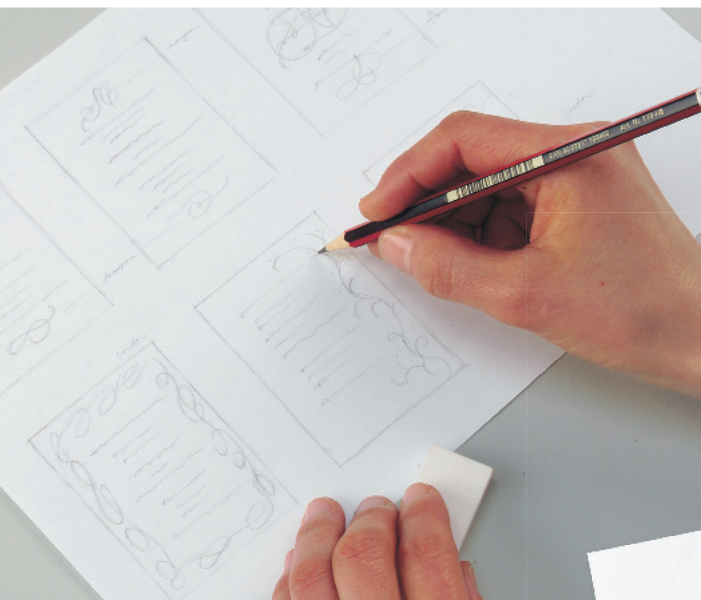
KĀZU IELŪGUMS

Ielūgums ir lieliska iespēja apliecināt savas dizainera prasmes, noformējot nelielu teksta fragmentu angļu apaļrakstā. Pareizā vārdu, rotājumu un krāsu izvēle būtiski ietekmēs darba rezultātu – šo iemaņu attīstīšana sniegs iespēju labāk sagatavoties lielākiem, sarežģītākiem projektiem.

Kāzu ielūgumi galvenokārt ir diezgan lietišķi, taču vēlams noformējumā atrast kādu elementu, kurā katrs var izpaust savu individuālo rokrakstu. Šajā paraugā kaligrāfs izvēlējies nevis tradicionālo “šampanieša un rožu” krāsu gammu, bet gan zīlu un zeltu. Krāsu izvēlei jāatbilst kopējai kāzu krāsu paletei, kas parasti pieskaņota ziediem, gadalaikam vai līgavas kleitai.

PIEDERUMI

- Skiču papīrs
- Zīmulis
- Angļu raksta spalva
- Tuša
- Līmes zīmulis
- Papīrs ielūguma tīrīrakstam
- Krāsains kartons
- Dažādu krāsu tuša
- Lineāls
- Pauspapīrs
- Šķēres vai ass nazis
- Paliktnis griešanai
- Kaula nazītis

1 KĀ SAGATAVOT PIRMĀS SKICES

Vispirms ar zīmuli uz skiču papīra uzzīmē vairākus nelielus uzmetumus. Paeksperimentē ar dažāda formāta (horizontāls un vertikāls) papīriem, kā arī ar teksta izvietojumu – simetrisku centrējumu, karogu ar nolīdzinātu labo vai kreiso malu utt.

2 KĀ IZKĀRTOT TEKSTU

Uzraksta tekstu ar dažāda izmēra burtiem – izlemj, kuras ielūguma daļas ir svarīgākas un jāraksta lielākiem burtiem, kuras – mazāk nozīmīgas. Var izmantot arī nemainīgu burtu lielumu visam tekstam.

3 KĀ SALĪMĒT PARAGU

Sagriezīz tekstu un ar līmes zīmuli piestiprina to pie papīra loksnes. Kamēr līme nav pilnībā nožuvusi, pielīmēto tekstu vēl var pārvietot.

4 KĀ PIEVIENOT GRIEZTALAS

Paeksperimentē ar grieztalām! Ja ir skaidrs, ko grib panākt, var uzreiz zīmēt grieztalas uz parauga. Ja vēlas pamēģināt dažādu veidu noformējumus, uzklāj uz izkārtojuma caurspīdīgu papīru un strādā uz tā. Kad rezultāts apmierina, pārzīmē grieztalas uz parauga.

5 KĀ PIEVIENOT ROTĀJUMUS

Izmēģina dažādus rotājumus. Aplūko tekstā izmantotos greznos majuskuljus un mēģina atsevišķus to elementus atspoguļot noformējumā. Ar zīmuli uzzīmē pāris nelielu uzmetumu un cenšas tos atdarināt ar spalvu. Iespējams, dažas zīmūļa līnijas nevar atveidot ar tušu, tādēļ noformējums būs nedaudz jāpamaina. Dekoratīvajam noformējumam ērti jāiekļaujas lapas brīvajos laukumos un jāizskatās tā, it kā tas būtu organiska darba sastāvdaļa, nevis kaut kas pēdējā brīdī pievienots.

6 KĀ SAVĪT BURTUS

Izvēlas divus lielos burtus (parasti tie ir līgavas un līgavaiņa vārdu sākumburti) un tos dažādos veidos savieno. Strādājot ar zīmuli, izpēta vairākus variantus, saskaņojot burtu grieztalas ar ielūguma kopējo noformējumu. Uzver šo elementu kā monogrammu, kas uzspiesta uz ielūguma kā "zīmogs". Kad skices apmierina, cenšas tās atdarināt ar spalvu un tušu. Iespējams, atsevišķas vietas tušas zīmējumā neizskatīsies pietiekami labi, tāpēc būs attiecīgi jāpielāgo dizains.

